

פֶּסוּק בְּפֶסוּק

מדריך למורה

כיצד נלמד את ילדינו מן החומש באהבה ובשמחה גם ללא ידיעת הקריאה?

זו שמחה גדולה לראות שתלמידינו אוהבים את התורה ואת לימודה. כשרואים את ההתרגשות הגדולה של הקטנטנים, הפותחים את החומש בהתרגשות וקוראים (או מנסים לקרוא) בו, אנו מתמלאים בהתרגשות. זו חוויה אדירה להרגיש את הרצון של התלמידים לעסוק בפסוקים ולראות שהם אינם מעוניינים לעזוב את הלימוד מתוך החומש, ולשמוע מן ההורים שהילדים אוהבים את הלימוד ואף ממשיכים בו בבית. תכנית הלימודים המתחדשת בתנ"ך מבקשת להתחיל בלימוד התורה כבר עם כניסתם של התלמידים לבית הספר, בכיתה א', שהרי בית הספר הוא הבית של הספר, ובו עיקר עיסוקנו וענייננו. אך כיצד יעשו זאת תלמידים שעדיין לא רכשו את הקריאה? לצורך כך, נבנו חוברות לתלמידי כיתות א' להוראת פרשת בראשית ופרשת נח, ולצדן - חוברות הדרכה עבור המורה.

החוברת נכתבה באופן שיתאים הן לבתי ספר המלמדים ארבע-חמש שעות תורה בשבוע והן לכאלו המלמדים עשר שעות תורה בשבוע ויותר.

ארבעה עקרונות בבסיס התכנית:

1. ללמד את פסוקי התורה מתוך הכתוב ועל פי יכולותיהם של הילדים.
2. ללמד לפי סדר הפסוקים ובלי דילוגים.
3. להפיק מתוך כל יחידת לימוד יסודות אמוניים וערכיים, נוסף לידע עצמו.
4. ליצור חוויה של לימוד תורתנו הקדושה ולשתף את הילדים ביצירת החוויה.

עקרונות אלו ניתנים לשימוש בשימוש נכון ומובנה ביחידות הלימוד.

מבנה יחידות הלימוד

כל יחידת לימוד מיועדת לשיעור אחד עד שלושה שיעורים. ניתן ללמד את היחידה ולעשות את המשימות שבחוברת בשיעור אחד ולהשאיר חלק מהמשימות לשיעורי בית. בנוסף, במדריך למורה ניתנות הצעות נוספות להעמקה ולהרחבה בהתאם למספר שיעורי התורה בכיתה באותו יום (אפשר כמובן להרחיב גם מעבר לכתוב בחוברת).

החוברת לתלמיד

- הנחת היסוד בהוראת החומש בתחילת כיתה א' היא שלפני התלמידים עדיין לא מונח חומש. לפיכך, החוברת היא ספר הלימוד וחוברת העבודה גם יחד.
- על מנת להרגיל את הילדים לקריאה בחומש (היכרות עם האותיות, הטעמים, ציון הפסוקים וכדומה), מופיעים בימין החוברת הפסוקים שבהם עוסקת אותה יחידת תוכן, כפי שהם מופיעים בחומש.
- היקף הפסוקים בכל יחידה נבחר בהתחשב ביכולתם של התלמידים לקלוט את תוכן הפסוקים, ובכך שהם עדיין אינם יכולים לקרוא אותם (בדרך כלל מדובר בנושא מרכזי אחד).
- שימוש בצבעים ובמסגרות

1. בכל יחידה הודגשו בצבע מספר מילים, על מנת למקד את התלמידים במילים המרכזיות, המלמדות על עיקר עניינה של היחידה.
2. בנוסף, התלמידים מתבקשים להדגיש את המילים המנחות בפסוקים. לרוב אלו מילים החוזרות על עצמן ונוגעות בלב העניין של היחידה.

- כדאי להדגיש את המילים בעזרת מדגשים צבעוניים. מי שאין לו מדגש, יכול להקיף את המילה בצבע רגיל. לדוגמה:

- **ביאורי מילים** - במהלך הלימוד פוגש התלמיד מילים חדשות (במיוחד מילים המיוחדות ללשון התורה). על מנת לעזור לתלמיד להבין חלק מהמילים החדשות ולקשר את התלמיד עם הכתוב, הוספנו הוראות להדבקת מדבקות, שבהן תמונות להמחשה. המורה יסקול אילו מילים נוספות לבאר.
- בצד שמאל של החוברת לתלמיד מופיעות פעילויות העשרה והמשגה לתלמידים. הפעילויות נועדו לחבר בין הפסוקים לבין עולמם האישי של התלמידים ולסייע להם בלמידה ובהפנמה.

לתשומת לב: בכל הפעילויות בחוברת - יקריא המורה את ההוראות לתלמידיו. זאת איננה חוברת לעבודה עצמאית.

כתיבה וקריאה של השמות הקדושים

החוברת לתלמיד בוודאי איננה חומש! עם זאת, ברצוננו להכין את הילדים לקריאה בחומש. לכן, היה חשוב לנו להביא בפני הילדים את לשון הפסוקים בדיוק כפי שהם מופיעים בחומש. עם זאת, חוברות עבודה דרכן להתבלות ולעיתים אף להתבזות.

לפיכך הוחלט, בהתייעצות עם רבנים, לכתוב בחוברת את השמות הקדושים בדרך בה הם מופיעים בחומש, אולם להפריד בקווים בין האותיות.

נדגיש כי למרות זאת, חובה לגנוז את החוברות בסוף השנה (או לשמור עליהן), וכמובן להתייחס אליהן בקדושה לאורך השנה כולה. כך גם לגבי המדריך למורה.

החוברת למורה

לכל יחידה בחוברת התלמיד ישנה יחידה מקבילה בחוברת למורה.

חלקי החוברת למורה

- א. הקדמה - מטרתה לתת קישור ליחידה הקודמת ורקע ליחידה הנלמדת.
- ב. ביאור הפסוקים לתלמידים - ביאור מותאם לתלמידים בכיתה א' וקרוב עד כמה שאפשר לפשט הכתובים. בהערות השוליים הוספנו הרחבות והעמקות למורים. אלו אינן מיועדות להוראה אלא להרחבת הדעת של המורה. מומלץ כי המורה המלמד ירחיב את ידיעותיו ככל האפשר בחומש ובמפרשיו, והערות אלו נועדו לסייע למורה בכך.
- ג. "מנגינת הכתוב" - בחלק זה מופיע המסר הרעיוני המרכזי שאליו אמור השיעור להוביל. המטרה היא שכל מורה ישתית את שיעורו על אדני המסר. חלק זה, רצוי שיהווה אחת ממטרות הידע של השיעור, וכדאי לשאול לפחות שאלה אחת מחלק זה בשאלות הסיכום של היחידה, על מנת לבדוק שאכן התלמידים הפנימו אותו.
- ד. הצעות להמחשה ולהרחבה - בחוברת ישנן הנחיות להמחשות, וכן הצעות להמחשות נוספות.

הצעה למבנה שיעור

1. הקדמה

מטרת ההקדמה היא יצירת עניין אצל התלמידים, קישור ליחידה הקודמת, העלאת שאלה, מחשבה וכדומה. כל זאת על מנת שהלימוד יהיה מתוך הקשר, עניין וסקרנות. ניתן להיעזר בהקדמות שבחוברת למורה.

2. קריאת הפסוקים בקול

קריאת הפסוקים בכיתה בקול היא מרכיב חשוב בשיעור. הקריאה יוצרת אווירת למידה, מרכזת את התלמידים ומרגילה אותם לקריאה מדויקת בתורה, המתבצעת בהטעמה ובהנגנה נכונה. על כן חשוב מאוד לקיים דפוסי קריאה בכיתה. ישנן מספר אפשרויות לדפוסי קריאה, והמורה יבחר מביניהן לפי שיקול דעתו ובהתאמה לתלמידי הכיתה:

המורה קורא לבדו בקול; המורה קורא והתלמידים חוזרים אחריו מילה במילה; או ביחד. קריאה בטעמים או בלעדיהם - לפי שיטת הלימוד בבית הספר. נדגיש כי כאשר קוראים פסוקים שלמים, ניתן להשתמש בשמות מפורשים ולא בשמות חולין. יש להקפיד להסביר לילדים את ההבדל בין דיבור על פסוק ושימוש בשם חול ובין קריאה בפסוק, שבה מתבקשת קריאה בשם קודש.

3. לימוד הפסוקים באמצעות הסברים מעניינים וחוייתיים

אפשר להיעזר בביאורים שבחוברת למורה וב"מנגינת הכתוב". כדאי גם להוסיף קריאה נוספת של הפסוקים.

4. משימות לתלמיד בתוך דף הפסוקים

מיקוד תשומת הלב למילים מרכזיות ע"י צביעה והדבקת מדבקות הממחישות מילים.

5. הפעלות והמחשבות לתלמיד בדף השמאלי

ההפעלות עוסקות בדרך כלל במסרים המרכזיים העולים מתוך הפסוקים. בחלק זה התלמיד פעיל יותר ונותן ביטוי משלו לרעיונות הנלמדים. המורה יוכל להעצים ביטוי זה על ידי מתן משוב מחזק ומעודד.

אפשר ורצוי להוסיף רעיונות והפעלות נוספים משל המורה.

6. סיכום השיעור - שאלת שאלות חזרה קצרות על עיקרי הדברים שנלמדו במהלך השיעור.

סודות בראשית

המשנה במסכת חגיגה (ב', א') אומרת: "אין דורשין בעריות בשלושה, ולא במעשה בראשית בשניים, ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו".
אף אנו השתדלנו **לא להעמיק** יתר על המידה בעניינים רבים שהורונו חז"ל שהנם סודות גדולים (לדוגמה: המים העליונים, להט החרב המתהפכת, הנחש ועוד).
השתדלנו לבאר את הדברים בצורה פשוטה שתקבל על לב התלמידים.
בנוסף, נזהרנו שלא להביא מדרשים שכוונתם עמוקה והם אינם מתאימים לתלמידים הצעירים (לדוגמה: המדרש על אור היום הראשון שגזו ה' לצדיקים לעתיד לבוא, המדרש על הלבנה שהקב"ה מיעט אורה ועוד).
אנו מציעים למורה שכאשר הוא מלמד נושאים מעין אלו, ישוחח עם התלמידים ויבהיר להם שאיננו מבינים נושאים אלו בכל עומקם.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שחוברות אלה תהיינה לעזר ללמד תורה לכלל ילדי ישראל.

השתדלנו מאוד שלא תצא תקלה מתחת ידינו.
חוברת זו היא חוברת ניסיונית, ואנו פונים ומבקשים מכל המורים המשתמשים בה בשנת הלימודים תשע"ה להיות שותפים בפיתוח המהדורה הבאה ולחלוק עמנו את מחשבותיהם, הארותיהם והערותיהם ביחס לחוברת על כל היבטיה.
כל זאת על מנת שנוכל כולנו ללמוד, לשפר ולהתאים את החוברות לציבור רחב של תלמידים ומורים.
את ההערות נא לשלוח לכתובת המייל eliora101@gmail.com,
תוך ציון שם המורה ושם בית הספר.

בברכה,
צוות הפיתוח
הוצאת "מחשבת בצלאל"

שיעור ראשון - מהי התורה?

מתוך שליחות גדולה ושמחה אדירה, אנו נכנסים ללמד את ילדי ישראל את תורת ישראל ולהצטרף בכך לשרשרת המסורה הארוכה והמקודשת מימות משה רבנו.

זכינו להורות את ילדי ישראל הרכים, ועלינו לגשת אל המשימה בחיל וברעדה, מתוך ידיעה כי אנו שליחים נאמנים של הוריהם בקיום מצוות "ושננתם לבניך". עבור חלק מן התלמידים אנו משמשים כשליחים הממשיכים את הנעשה בבית, כהמשך ישיר ללימודם עם הוריהם, ועבור חלק מן התלמידים אנו מהווים נדבך חשוב ומשמעותי, אולי אף כמעט יחיד, בהליך בניית יחסם אל התורה והקודש.

חלק מן הילדים כבר ראו חומש עוד טרם כניסתם לכיתה א', חלקם ראו גם ספר תורה פתוח בביקוריהם בבית הכנסת בשבת. אולם חלק גדול מן הילדים לא זכה לכך, וגם אם זכה, לא בטוח שיֵדע לקשר בין ספר התורה לחומש.

כשלב ראשון בלימוד ומתוך רצון ליצור חוויה מרגשת עבור הילדים הרכים, נשתדל לבקר כבר בשיעור הראשון בבית הכנסת. (מומלץ גם להיפגש עם סופר סת"ם או עם בעל קורא, שיספרו לילדים על ספר התורה).

בבואנו לבית הכנסת נוציא את ספר התורה מארון הקודש ונפתח אותו, כדי להראות לתלמידים את הכתוב. רצוי ביותר לקרוא את הפסוק הראשון מתוך ספר התורה במנגינה וללמד את התלמידים פסוק זה בעל-פה.

לאחר הקריאה מתוך הספר, נגלול אותו, נכניס אותו אל ארון הקודש] לאחר שכל הילדים זכו לנשקו, ונסביר לילדים שעם ישראל זוכה מדי שבוע לקרוא מתוך ספר התורה וללמוד ממנו את דבר ה'. כדי שנוכל גם אנו ללמוד את דבר ה' בכיתתנו, העתיקו עבורנו את המילים הכתובות בספר התורה הגדול לחומש, שהנו קטן יותר.

נחזור אל הכיתה ושם נפגיש את הילדים עם החוברת "פסוק בפסוק". בחוברת זו יופיעו הפסוקים כפי שהם מופיעים בחומש, ומתוכה נלמד את פרשיות התורה הראשונות. נלמד גם לכתוב ולצייר את שלמדנו, עד שנזכה לעבור לחומש אמיתי, אותו נקבל במסיבת החומש.

נשאל את הילדים: מדוע נקראת התורה בשם זה?

התורה נקראת בשם זה מלשון "הוראה", הן במשמעות הציווי והן במשמעות "סימון הדרך".

לאחר ההקניה נעבור לעבודה העצמית. נבקש מכל ילד לצייר את ספר התורה שראה בבית הכנסת. בחוברת זו השתדלנו להכניס תמונות חיות ולא ציורים, כדי לאפשר לתלמיד עד כמה שניתן להגיע ליצירה עצמית ומקורית משלו שאינה נובעת מהעתקה בלבד.

הקדמה ללמוד התורה הליכה לבית הכנסת ומפגש עם ספר התורה

ספר תורה

חמש

בשיעור הראשון מומלץ ללמוד בעל-פה את הפסוק הראשון בתורה:

אֶבְרָאשִׁית בְּרָא אֱ-לֹהִים
אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

ציירו את ספר התורה שראיתם היום בשיעור.

